

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه علوم قرآن و حدیث

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: علوم قرآن و حدیث

عنوان:

بررسی مبانی قرآنی و روایی مناجات المحبین

استاد راهنما

دکتر امیر توحیدی

استاد مشاور

دکتر سیده فاطمه هاشمی

نگارش

صدیقه گل محمدی

زمستان ۱۳۹۰

تقدیم به:

زینت عابدان، پیشوای زاهدان، زیور صالحان، مهتر پرهیزکاران، امام مؤمنان

حضرت سجاد علیه آلاف التحية و الثناء

و تقدیم به همسر عزیزم، و فرزندان مهربانم که همیشه پشتیبان و یاری کننده‌ام

بوده‌اند.

سپاس‌گزاری

«من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق»

سپاس خداوندی را که به قدرت خود آفریدگان را لباس حیات پوشانده و ایشان را در پی محبت و دوستی خود آفرید و معرفت شکرگزاری را بر عطایای فراوانش ارزانی داشته و خود را به وسیلهٔ ارسال رسولانش به ما شناسانده و سلام بر آن‌که در عالم جبروت محمود و در سرای ملکوت احمد و به دار ملک، محمد نام گرفت. و سلام و درود بر علی مرتضی، و بر آن طوبای هستی، که در ساحت ربوبی، فاطر و در سرای ماسوی فاطمه است، و سلام و درود خالصانه نثار همهٔ امامان بزرگوار علیهم‌السلام و بر بقیهٔ الله که در آسمان‌ها «م ح م د» و در زمین مهدی (عج) شناخته شده است.

و اینک خدای را به خاطر توفیق بهره‌مندی از علم و عمل مؤثر اساتید شریف و فرهیخته‌ای چون شما سپاس و ستایش می‌گویم، و بدین‌وسیله در اجرای موعظت الهی و سنت نبی مکرم اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و به مصداق کلام گهربار امام الشاکرین حضرت علی علیه‌السلام «من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق» سپاس و قدردانی بی‌شایبهٔ خود را از جناب آقای «دکتر توحیدی» به عنوان استاد راهنما و «خانم دکتر هاشمی» به عنوان استاد مشاور که اینجانب را در انجام دقیق این پژوهش راهنمایی نمودند و همچنین خانم دکتر خیابانی به عنوان داور ابراز می‌دارم. و از همسر عزیزم که در همهٔ احوال یار و یاور و مشوق من بوده است و زحمات بسیاری را متحمل شدند خالصانه قدردانی می‌کنم و از خدای بزرگ رحمت و مغفرت برای پدر و مادرم که در قید حیات نیستند مسئلت دارم. اجر معنوی همهٔ عزیزانی که در این راستا مرا یاری کردند را از خداوند بزرگ مسئلت دارم.

«و ما توفیقی الا بالله العلی العظیم»

صدیقه گل محمدی

بهمن ماه ۱۳۹۰

باسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **صدیقه گل محمدی** دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی **۸۸۰۶۴۹۵۳۸۰۰** در رشته **الهیات - علوم قرآن و حدیث** که در تاریخ **۱۳۹۰/۴/۳۰** از پایان نامه خود تحت عنوان **بررسی مبانی قرآنی و روایی مناجات المحیین** با کسب نمره **۱۸** و درجه **عالی** دفاع نموده‌ام بدین وسیله متعهد می‌شوم:

- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده از سوی اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه‌های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده‌ام.
- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره‌برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچ‌گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضا:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۳

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم **صدیقه گل محمدی** از پایان نامه خود دفاع نموده

و با نمره **۱۸** به حروف **هیجده** و با درجه **عالی** مورد تصویب قرار گرفت.

امضای استاد راهنما

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱
فصل اول: کلیات.....	۳
۱-۱. تبیین موضوع تحقیق.....	۴
۲-۱. اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن.....	۴
۳-۱. بیان مسئله تحقیق.....	۵
۴-۱. سؤال‌های تحقیق.....	۵
۵-۱. فرضیه تحقیق.....	۵
۶-۱. روش تحقیق.....	۶
۷-۱. منابع تحقیق.....	۶
۸-۱. قلمرو و ساختار تحقیق.....	۷
۹-۱. پیشینه بحث درباره مناجات خمس عشره.....	۷
فصل دوم: دعا و مناجات.....	۹
۱-۲. بررسی لغوی و اصطلاحی دعا و مناجات.....	۱۰
۱-۱-۲. واژه دعا.....	۱۰
۲-۲. دعا در قرآن.....	۱۱
۳-۲. دعا به معنی نیایش و ابتهال.....	۱۱
۴-۲. دعا از دیدگاه روایات.....	۱۳
۵-۲. آداب دعا.....	۱۵
۱-۵-۲. خواندن دو رکعت نماز قبل از دعا.....	۱۶
۲-۵-۲. دعای جمعی و تعمیم در سؤال.....	۱۷
۳-۵-۲. اوقات دعا.....	۱۷
۴-۵-۲. بسیار خواستن.....	۱۸
۵-۵-۲. حسن ظن به خداوند.....	۱۹
۶-۲. شرایط استجاب دعا.....	۱۹
۱-۶-۲. اخلاص.....	۱۹
۲-۶-۲. حضور قلب.....	۲۰

۲۰ تغذیه حلال. ۳-۶-۲
۲۱ الحاح و اصرار در دعا. ۴-۶-۲
۲۲ نام بردن حاجت. ۵-۶-۲
۲۲ گریه کردن در حال دعا. ۶-۶-۲
۲۴ وجوه اجابت دعا. ۷-۶-۲
۲۵ دعا برای مؤمنان. ۸-۶-۲
۲۶ ۷-۲. حقیقت دعا.
۲۷ ۱-۷-۲. سایر آداب و شرایط دعا
۲۷ ۲-۷-۲. دعا یعنی عبادت
۲۸ ۳-۷-۲. دعا، وسیله است
۲۸ ۴-۷-۲. دعا برترین عبادت
۳۰ ۵-۷-۲. ردّ قضا
۳۲ ۸-۲. بررسی لغوی و اصطلاحی واژه مناجات.
۳۴ ۱-۸-۲. امتیاز دعا و مناجات
۳۵ ۲-۸-۲. گستره دعا و مناجات
۳۷ ۳-۸-۲. وقت دعا و مناجات
۳۷ ۴-۸-۲. طهارت نفس
۳۸ ۵-۸-۲. شوق مناجات
۴۰ فصل سوم: محبت در قرآن
۴۱ ۱-۳. بررسی لغوی واژه محبت
۴۳ ۲-۳. واژه حُبّ و نظایر آن
۴۴ ۱-۲-۳. نظایر واژه حُبّ
۴۵ ۲-۲-۳. وکود
۴۶ ۳-۲-۳. رأفت
۴۶ ۴-۲-۳. رئوف
۴۷ ۵-۲-۳. فضل
۴۸ ۶-۲-۳. ولاء
۴۹ ۳-۳. بررسی اصطلاحی واژه محبت
۴۹ ۱-۳-۳. بررسی وجوه معنایی کاربردی محبت

- ۵۰ ۲-۳-۳ دوستی و دوست داشتن
- ۵۱ ۳-۳-۳ به معنای محبوب
- ۵۱ ۴-۳-۳ اراده کردن و خواستن
- ۵۱ ۵-۳-۳ محبت متقابل خدا و بنده
- ۵۲ ۴-۳-۴ اقسام محبت
- ۵۲ ۱-۴-۳ محبت حقیقی، ممدوح و مذموم
- ۵۳ ۲-۴-۳ محبت مذموم
- ۵۴ ۳-۴-۳ محبت ممدوح
- ۵۵ ۴-۴-۳ بررسی جایگاه و قلمرو محبت
- ۵۶ ۵-۴-۳ محبت در تکوین
- ۵۶ ۶-۴-۳ محبت در تشریح
- ۵۶ ۷-۴-۳ محبت، اساس آفرینش
- ۵۹ ۵-۳-۵ جلوه‌های محبت خدا
- ۵۹ ۱-۵-۳ جلوه‌های محبت خدا در احادیث
- ۵۹ ۲-۵-۳ جایگاه محبت خدا
- ۶۰ ۶-۳-۶ جلوه‌های محبت خدا در قرآن
- ۶۱ ۱-۶-۳ حقیقت محبت الله
- ۶۳ ۲-۶-۳ استعمال کلمه محبت در «محبت الله» حقیقی است
- ۶۴ ۳-۶-۳ محبت الله، محور توحید
- ۶۴ ۱-۳-۶-۳ کلمه انداد
- ۶۶ ۲-۳-۶-۳ ﴿ وَمَنْ أَلْتَمَسْ مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ چه کسانی هستند؟
- ۶۶ ۳-۳-۶-۳ ﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ ﴾ چه کسانی هستند؟
- ۶۷ ۴-۶-۳ محبت الله و نبوت و امامت
- ۶۷ ۵-۶-۳ محبت الله، هدف بعثت انبیا و امامان
- ۶۹ ۶-۶-۳ مظهر محبت الله، پیروی از انبیا و اوصیا
- ۷۱ ۷-۶-۳ محبت الله و معاد
- ۷۱ ۸-۶-۳ آیا مرگ نیستی و نابودی است؟
- ۷۳ ۷-۳-۷ آثار دنیوی و اخروی محبت متقابل خدا و بنده
- ۷۳ ۱-۷-۳ آیا دین چیزی جز محبت است؟

- ۷۴..... ۲-۷-۳. دعای حضرت رسول ﷺ
- ۷۵..... ۳-۷-۳. ودّ: ولایت امیرمؤمنان.....
- ۷۷..... ۸-۳. هدف از بعثت انبیا.....
- ۷۸..... ۱-۸-۳. پاداش رسالت، مودّت اهل بیت.....
- ۷۹..... ۲-۸-۳. این محبت چگونه است؟.....
- ۸۱..... ۳-۸-۳. اهل بیت چه کسانی هستند؟.....
- ۸۲..... ۴-۸-۳. سودمندی دوستی اهل بیت.....
- ۸۳..... ۹-۳. هستی تجلی محبت خدا.....
- ۸۵..... ۱-۹-۳. تحصیل محبت الهی.....
- ۸۶..... ۲-۹-۳. آثار محبت.....
- ۸۷..... ۱-۲-۹-۳. ترک گناه.....
- ۸۸..... ۲-۲-۹-۳. دوستی دوطرفه و آمرزش گناهان.....
- ۸۹..... ۳-۲-۹-۳. چشم و گوش الهی داشتن.....
- ۹۰..... ۴-۲-۹-۳. معیار ایمان و کفرشدن.....
- ۹۰..... ۵-۲-۹-۳. شوق عبادت و بندگی.....
- ۹۱..... ۶-۲-۹-۳. محبوب دیگران شدن.....
- ۹۱..... ۷-۲-۹-۳. معیار ورود به بهشت و دوزخ.....
- ۹۲..... ۸-۲-۹-۳. خداوند بهشت و جهنم را با حبّ و بغض علی علیه السلام خلق کرده است.....
- ۹۲..... ۱۰-۳. چگونه اعمالی ما را در دایره ولایت اولیای الهی قرار می دهد؟.....
- ۹۳..... ۱-۱۰-۳. ولایت، در اعتقاد و عمل.....
- ۹۴..... ۲-۱۰-۳. تقرب به خدا اصل سایر کمالات.....
- ۹۵..... ۳-۱۱-۳. خوف عقلی و نفسی.....
- ۹۷..... **فصل چهارم: شرح مناجات المحیّین**.....
- ۹۸..... بخش اول.....
- ۹۸..... ۱-۴. محبت و انس با خدا.....
- ۹۸..... ۲-۴. بررسی واژه ها.....
- ۹۸..... ۱-۲-۴. واژه ذاق.....
- ۱۰۰..... ۲-۲-۴. واژه حلاوت.....
- ۱۰۰..... ۳-۲-۴. واژه رام.....

- ۱۰۰..... واژهٔ ابتغاء. ۴-۲-۴
- ۱۰۱..... واژهٔ حَوْل. ۵-۲-۴
- ۱۰۳..... شرح مناجات. ۳-۴
- ۱۰۴..... چگونه می‌توان به این مرحله از انس و محبت رسید؟ ۱-۳-۴
- ۱۰۵..... ریشهٔ محبت. ۲-۳-۴
- ۱۰۸..... دلیل حبِّ خداوند بر خلق. ۳-۳-۴
- ۱۱۲..... زدودن اغیار. ۴-۳-۴
- ۱۱۳..... تراحم محبوب‌ها. ۵-۳-۴
- ۱۱۴..... حد اعلاّی محبت. ۶-۳-۴
- ۱۱۴..... راه محبوب شدن. ۷-۳-۴
- ۱۱۶..... بخش دوم.....
- ۱۱۶..... قرب و ولایت..... ۴-۴
- ۱۱۶..... ۱-۴-۴ اصطفی.....
- ۱۱۹..... واژهٔ قرب، حقیقت و مراتب آن..... ۲-۴-۴
- ۱۱۹..... ۱-۲-۴-۴ قرب مکانی.....
- ۱۲۰..... ۲-۲-۴-۴ قرب زمانی.....
- ۱۲۰..... ۳-۲-۴-۴ قرب نسبی.....
- ۱۲۱..... ۴-۲-۴-۴ قرب مقام و منزلت.....
- ۱۲۱..... ۵-۲-۴-۴ قرب رعایتی.....
- ۱۲۱..... ۶-۲-۴-۴ قرب قدرت.....
- ۱۲۱..... ۳-۴-۴ واژهٔ قریب در قرآن.....
- ۱۲۳..... ۱-۳-۴-۴ واژهٔ قریب (معنای لغوی).....
- ۱۲۴..... ۲-۳-۴-۴ مقربون چه کسانی هستند؟.....
- ۱۲۵..... ۳-۳-۴-۴ طریق قرب به خدا.....
- ۱۲۸..... ۴-۳-۴-۴ مراتب قرب.....
- ۱۳۰..... ۴-۴-۴ واژهٔ ولایت.....
- ۱۳۱..... ۱-۴-۴-۴ نهی از دوستی با دشمنان دین خدا.....
- ۱۳۲..... ۲-۴-۴-۴ اولیاء.....
- ۱۳۳..... ۳-۴-۴-۴ مسئلهٔ ولایت.....

- ۱۳۵..... ۴-۴-۴-۴. انتخاب جانشین نقطه پایان رسالت
- ۱۳۷..... ۵-۴-۴-۴. ولایت، قوام تشیع
- ۱۳۹..... ۶-۴-۴-۴. اقسام ولایت (ولایت تکوینی)
- ۱۴۰..... ۷-۴-۴-۴. ولایت تشریحی
- ۱۴۲..... ۸-۴-۴-۴. قرب و ولایت
- ۱۴۳..... ۹-۴-۴-۴. برجسته‌ترین مظهر ولایت
- ۱۴۶..... ۱۰-۴-۴-۴. چند حدیث درباره ولایت
- ۱۴۷..... ۱۱-۴-۴-۴. تولی و تبری
- ۱۴۸..... بخش سوم
- ۱۴۸..... ۵-۴. اخلاص در محبت
- ۱۴۸..... ۱-۵-۴. کلمه اخلاص
- ۱۴۹..... ۲-۵-۴. اخلاص در محبت
- ۱۵۱..... ۳-۵-۴. مخلصین
- ۱۵۳..... ۴-۵-۴. اخلاص در توحید
- ۱۵۴..... ۵-۵-۴. معرفت امام، معرفت الله
- ۱۵۸..... ۶-۵-۴. مخلصین خدا را چگونه یافته‌اند؟
- ۱۶۰..... ۷-۵-۴. تفاوت بین حب و ود
- ۱۶۰..... ۸-۵-۴. واژه شوق
- ۱۶۵..... بخش چهارم
- ۱۶۵..... ۶-۴. رضا به قضای الهی بودن
- ۱۶۵..... ۱-۶-۴. واژه‌ها (رضا)
- ۱۶۷..... ۲-۶-۴. واژه مَنْحُ
- ۱۶۸..... ۳-۶-۴. الحُبُوه و الحُبُوه
- ۱۶۸..... ۴-۶-۴. واژه هَجْر
- ۱۶۸..... ۵-۶-۴. واژه قلی
- ۱۶۹..... ۶-۶-۴. تحصیل رضا
- ۱۷۰..... ۷-۶-۴. رضا و سخط
- ۱۷۰..... ۱-۷-۶-۴. طغیان در برابر فرمان الهی
- ۱۷۱..... ۲-۷-۶-۴. کفر در مقابل شکر

- ۱۷۱..... ۳-۷-۶-۴. یاری دین خدا.....
- ۱۷۴..... ۸-۶-۴. رضای خدا از زبان امام حسین علیه السلام.....
- ۱۷۵..... ۹-۶-۴. رضوان الهی بالاترین نعمت.....
- ۱۷۶..... ۱۰-۶-۴. امام، میزان رضایت الهی.....
- ۱۷۸..... ۱۱-۶-۴. مراتب مقام رضا.....
- ۱۷۹..... ۱۲-۶-۴. و اغدته من هجرک و قلاک.....
- ۱۸۲..... بخش پنجم.....
- ۱۸۲..... ۷-۴. جایگاه صدق.....
- ۱۸۲..... ۱-۷-۴. واژه بوأ.....
- ۱۸۳..... ۲-۷-۴. واژه صدق.....
- ۱۸۴..... ۳-۷-۴. صدیق.....
- ۱۹۰..... ۴-۷-۴. خصصته بمعرفتک.....
- ۱۹۰..... ۵-۷-۴. أهلتہ لعبادتک و هیئت قلبه لإرادتک.....
- ۱۹۰..... ۶-۷-۴. واژه أهْل.....
- ۱۹۰..... ۷-۷-۴. واژه هیّم.....
- ۱۹۱..... ۸-۷-۴. هیّم قلبه لإرادتک.....
- ۱۹۱..... ۸-۴. مقام انبیا.....
- ۱۹۱..... ۱-۸-۴. واژه اجتباء.....
- ۱۹۲..... ۲-۸-۴. واژه خَلَى.....
- ۱۹۳..... ۹-۴. فراغ قلب.....
- ۱۹۳..... ۱-۹-۴. فرغ یفرغ فراغاً.....
- ۱۹۴..... ۲-۹-۴. فؤاد.....
- ۱۹۴..... ۳-۹-۴. رَغَبَ.....
- ۱۹۵..... ۴-۹-۴. رغبت.....
- ۱۹۸..... بخش ششم - آثار ذکر و شکر.....
- ۱۹۸..... ۱۰-۴. فرازی از مناجات.....
- ۱۹۸..... ۱-۱۰-۴. واژه لهم.....
- ۱۹۹..... ۲-۱۰-۴. وَرَعُ.....
- ۱۹۹..... ۳-۱۰-۴. صَبَّرَ.....

- ۲۰۰.....۴-۱۰-۴. مصادیق ذکر
- ۲۰۱.....۵-۱۰-۴. ذکر در قرآن کریم
- ۲۰۱.....۶-۱۰-۴. نماز (از مصادیق ذکر)
- ۲۰۲.....۷-۱۰-۴. اوزعنی از ماده ایزاع
- ۲۰۴.....۸-۱۰-۴. آثار ذکر خدا
- ۲۰۶.....۹-۱۰-۴. بهترین ذاکر و مذکور
- ۲۰۷.....۱۰-۱۰-۴. ذکر، در دعاها
- ۲۰۷.....۱-۱۰-۱۰-۴. دعای کمیل
- ۲۰۸.....۲-۱۰-۱۰-۴. دعای ابوحمزه ثمالی
- ۲۰۸.....۱۱-۱۰-۴. آثار شکر
- ۲۱۰.....۱۲-۱۰-۴. مسئلت وصول به مقام سالکان
- ۲۱۳.....۱۳-۱۰-۴. کامل ترین ذکر
- ۲۱۳.....۱۱-۴. عبارت مناجات
- ۲۱۳.....۱-۱۱-۴. واژه قَطع
- ۲۱۴.....۲-۱۱-۴. انقطاع از غیر خدا
- ۲۱۵.....۳-۱۱-۴. انقطاع اولیای الهی
- ۲۱۵.....۱۲-۴. فرازی از مناجات
- ۲۱۵.....۱-۱۲-۴. دأب
- ۲۱۷.....۲-۱۲-۴. ارتیاح
- ۲۱۷.....۳-۱۲-۴. الحنین
- ۲۱۷.....۴-۱۲-۴. دهر
- ۲۱۸.....۵-۱۲-۴. سهر
- ۲۱۸.....۶-۱۲-۴. خشیت
- ۲۲۰.....۷-۱۲-۴. آرامش در پناه محبوب
- ۲۲۲.....۸-۱۲-۴. سیمای صدیقین
- ۲۲۳.....۹-۱۲-۴. امر به نماز شب
- ۲۲۴.....۱۰-۱۲-۴. قرآن، قول ثقیل
- ۲۲۵.....۱۱-۱۲-۴. مقام محمود
- ۲۲۶.....۱۲-۱۲-۴. ثواب نماز شب

۲۲۸.....	۱۳-۱۲-۴. محبت و خشیت
۲۲۹.....	۱۳-۴. انوار و جلوه‌های خدا
۲۲۹.....	۱-۱۳-۴. واژه رائق
۲۳۰.....	۲-۱۳-۴. انوار مقدس
۲۳۲.....	۱۴-۴. درخواست حبّ
۲۳۴.....	۱۵-۴. نظر خداوند به محبین
۲۳۵.....	۱-۱۵-۴. واژه عصی
۲۳۶.....	۲-۱۵-۴. واژه مَنْ
۲۳۷.....	۳-۱۵-۴. مانع دوستی خدا
۲۳۸.....	۴-۱۵-۴. رضایت اهل بیت، لازمه کسب محبوبیت نزد خدا
۲۳۹.....	۵-۱۵-۴. شفاعت انوار قدس الهی
۲۳۹.....	۶-۱۵-۴. ختم مناجات
۲۴۱.....	منابع
۲۴۴.....	چکیده انگلیسی

مقدمه

پروردگارا! ای رحیم، ای کریم، ای محبوب محبان، ای معشوق عاشقان، ای پناه مستمندان، ای امید امیدواران، ای نجات‌دهنده گمراهان، ای روشنی دل عارفان، ای قبله مخلصان، ای جلیس ذاکران، ای انیس شاکران، کدام جست‌وجوگر به جست‌وجویت برخاست و تو را نیافت و کدام عاشق دل‌باخته به درگاه لطف آمد و به وصال تو نرسید. آنان که در این دریای پرخروش حیات به جست‌وجویت برخاستند تو را یافتند، و آنان که به دیدارت با عشق و با پای دل به سویت آمدند با دیده جان به دیدارت نایل شدند.

یکی از راه‌های نورانی که ائمه معصومین علیهم‌السلام به جهت هدایت و کسب کمال و رسیدن به معرفت برای ما به یادگار گذاشته‌اند همان دعا و مناجات و زمزمه‌های عاشقانه و عارفانه با ربّ‌المربوب و معشوق و معبود یگانه است ادعیه‌ای که آمیزه‌ای از لطایف و معارف و اسرار است که انوار معنویت و روحانیت از لابه‌لای کلمات آنها روح خواننده مشتاق را نوازش می‌دهد و دل را از هر چه غلّ و غش است صفا می‌بخشد. لطایف و اسراری که در روایات هم وجود ندارد؛ چراکه حضرات معصومین علیهم‌السلام در روایات به قدر عقول مردمشان صحبت کرده‌اند ولی در مورد دعاها و مناجات با خداوند متعال به شیوه خاص و فراتر از روایات گفت‌وگو داشته‌اند.

در پایان‌نامه حاضر تحت عنوان «بررسی مبانی قرآنی و روایی مناجات‌المحبین» که از مجموعه مناجات خمس عشره، و از کلمات گهربار حضرت امام زین‌العابدین علیه‌السلام می‌باشد، سعی دارم با یاری

خداوند و بهره‌گیری از آیات قرآن کریم و کلمات معصومین علیهم‌السلام، خوشه‌ای از خرمن معارف الهی را به قدر بضاعت و وسع خود بیان کنم. ان شاء الله که مرضی خداوند متعال قرار گیرد و ذخیره‌ای برای روز جزای این بنده حقیر باشد.

و الله المستعان

صدیقه گل محمدی

فصل اول

کلیات

۱-۱. تبیین موضوع تحقیق

مناجات‌محبین، «نهمین مناجات» از مناجات‌خمس عشره امام سجاده علیه السلام است که محبت خدا و اولیای الهی و اعمالی که انسان را به قرب حضرت حق می‌رساند، محور اصلی و اساسی آن به شمار می‌رود. سعی ما در این پژوهش این است که مبانی قرآنی و روایی این مناجات را استخراج کرده و تبیین و تطبیق نماییم و بدین طریق صحت و سلامت متن مناجات‌المحبین را به اثبات برسانیم؛ هرچند از جهت سند چنین نتیجه‌ای حاصل نشود. رساله حاضر در صدد پاسخ به این سؤال اساسی است که آیا مناجات‌المحبین مبانی قرآنی و روایی دارد؟ به عبارت دیگر، آیا برای مناجات‌المحبین در قرآن و احادیث معصومین علیهم السلام می‌توان مبناهایی یافت که مؤید مضامین این مناجات باشد؟

۱-۲. اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن

آشنا شدن با دعا و مناجات و نحوه ارتباط با خداوند را در این مناجات‌ها می‌توان یافت و انگیزه انتخاب موضوع به خاطر محتوا و مضامین عمیق و سازنده و ارتباطی است که انسان از طریق مناجات با محبوب و معشوق خود می‌تواند برقرار کند. دعا زبان حال بنده است که از عمق جان برمی‌آید و انسان را به خدا نزدیک می‌کند. به‌خصوص دعا و مناجات‌هایی که از ناحیه ائمه معصومین علیهم السلام صادر شده است، که نحوه صحیح ارتباط حقیقی با خالق هستی را به ما می‌آموزند.

از آنجا که این ذوات مقدسه ابواب معرفت و شناخت خدای متعال هستند، بررسی مبانی قرآنی و روایی این مناجات، گام کوچکی در جهت تحقق بخشیدن به این امر است، که نحوه رابطه بنده با خدا را جلوه‌گر می‌سازد.

انگیزه اصلی در این تحقیق، اهمیت عشق و محبت نسبت به خداوند، چگونه خدا را دوست داشتن، افزایش شوق عبادت و عاشقانه خدا را پرستیدن می‌باشد و آنچه را در این مناجات امام

سجاد عليه السلام از خدا می‌خواهد، ما نیز بخواهیم؛ تا شیرینی محبتش را به ما هم بچشانند، و قلبمان را لبریز از محبت خود گرداند، که غیر او کسی را طلب نکند، و ما را به مقام قرب خودش برساند.

۱-۳. بیان مسئله تحقیق

محبت از اموری است که در تمام وجوه زندگانی بشر از ازل تا ابد ساری و جاری بوده، و مبحث اکثر ادیان توحیدی و غیرتوحیدی محبت است.

دین اسلام که به عنوان آخرین و کامل‌ترین ادیان به شمار می‌رود از این قاعده مستثنا نیست و مبنا و پایه تمام اصول آن بر مبنای محبت و رحمت است، پیامبر گرامی اسلام، با عنوان «رحمة للعالمین» برای هدایت بندگانش فرستاده شده است. قرآن کریم، که دستورات آن اساس و اصول دین و برنامه زندگی بشر است، تمام اوامر و نواهی آن براساس محبت خداوند نسبت به بندگانش می‌باشد، نه براساس محدودیت.

۱-۴. سؤال‌های تحقیق

۱. مفهوم و معنای واژه حبّ و محبت چیست؟
۲. نظایر واژه محبت که در قرآن و روایات به کار رفته‌اند کدام‌اند؟
۳. آیا بنا و اساس فرامین و احکام الهی چیزی جز محبت خالق به مخلوق است؟
۴. ترکیب «محبت الله» چه مفهومی را اراده می‌کند؟
۵. محبین چه کسانی هستند؟
۶. آیا نمونه‌هایی از محبت الله در ادعیه و روایات و آیات قرآن دیده می‌شود؟
۷. دعا و مناجات چه اهمیتی در زندگی ما دارند؟

۱-۵. فرضیه تحقیق

- حبّ به معنی دوست داشتن، و نوعی گرایش دوسویه است و شامل محبت خدا به بنده و بنده نسبت به خدا می‌باشد.